

OULU

RUSKONSELÄN ASEMAKAAVA-ALUEEN TÄYDENTÄVÄT LUONTOSelvITYKSET

7.6.2021, täydennetty 9.8.2021

Plana

Aallokas Oy

natans oy
luonto
inventoinnit

Sisällys

1 JOHDANTO.....	2
3 LUONTOSELVITYKSET	4
3.1 LUONTOTYYPIT	4
3.2 VIITASAMMAKKOSELVITYS	6
3.3 LIITO-ORAVASELVITYS.....	7
3.2 HELMIPÖLLÖKARTOITUS.....	9
3 SUOSITUKSET MAANKÄYTÖN SUUNNITTELULLE	9
4 LÄHTEET.....	12

Kannen kuva: Lassi Kalleinen

1 JOHDANTO

Ruskonselän täydentävät luontoselvitykset on laadittu Oulun kaupungin toimeksiantona kevään ja kesän 2021 aikana. Tämä selvitys täydentää vuonna 2014 Rusko-Vesalanmäen alueelle laadittua luonto- ja maisemaselvitystä (Plaana Oy, Natans Oy) sekä vuonna 2020 Ruskonselän alueelle laadittua linnustoselvitystä (Aallokas Oy). Alueelle on lisäksi laadittu vuonna 2021 Ruskonselän luontovaikutusten arviointi (Plaana Oy, Natans Oy, Aallokas Oy), jossa todettuihin lisäselvitystarpeisiin tämä työ vastaa.

Tässä työssä on selvitetty alueen luontotyytit sekä kasvillisuus sisältäen myös vieraslajien kartoittamisen. Vuonna 2014 luonto- ja maisemaselvityksessä todetun lehto- ja luhtakorpialueen rajausta sekä alueen nykytilaa on tarkasteltu, kartoitettu luontodirektiivin liitteen IV (a) lajiston potentiaalisia habitaatteja alueelta sekä kartoitettu helmipölyjen mahdollista reviiriä asemakaava-alueella. Täydentävien selvitysten osalta on laadittu suositukset maankäytön jatkosuunnittelulle.

Täydentävät luontoselvitykset on laadittu aiempiin em. selvityksiin, laji.fi -rekistereihin sekä metsaan.fi -sivuston paikkatietoaineistoihin perustuen. lähtötietoja on hankittu myös maastossa.

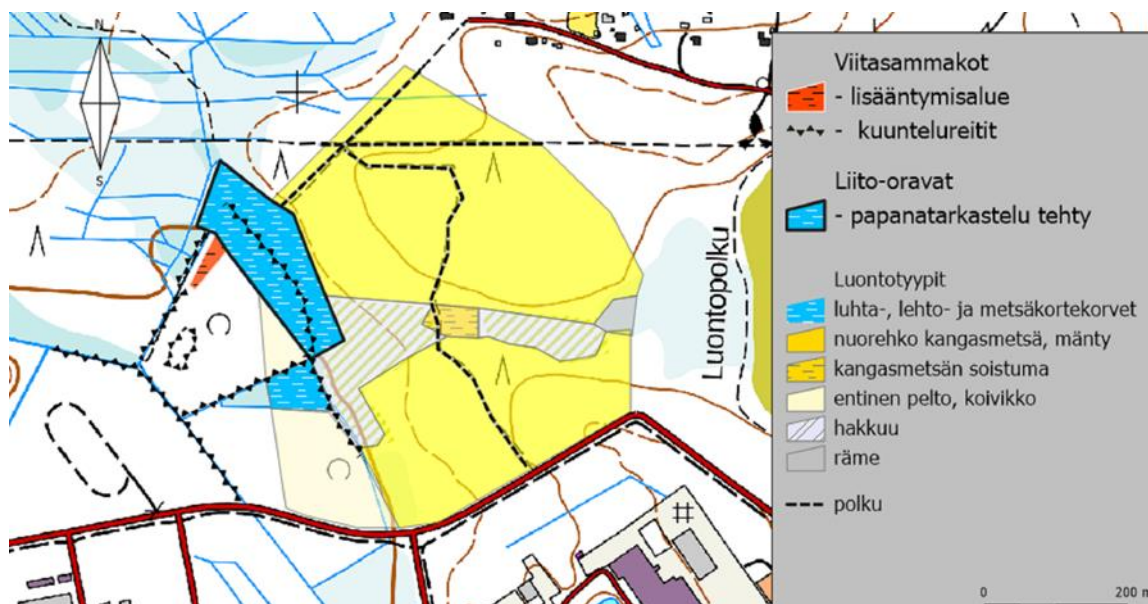
Selvitysalue sijaitsee Huutilammen länsipuolella Ruskonseläntien ja suunnitellun Johdintien jatkeen välisellä alueella (kartta 1). Alue on kooltaan noin 20 hehtaaria ja on voimassa olevassa asemakaavassa pääosin teollisuus- ja varastorakennusten korttelialuetta ja pieneltä osin suojaviheraluetta. Suojaviheralueeksi on merkitty varttuneempi metsäkuvio Ruskonseläntien varressa.

Kartta 1. Selvitysalueen rajaust mustalla viivalla opaskartalla. Kuva: Oulun kaupunki, yhdyskunta- ja ympäristöpalvelut.

Ruskonselän täydentävät luontoselvitykset -työtä on koordinoanut projektipäällikkö Leena Pehkonen Plaana Oy:stä. Luontoselvityksistä on vastannut FK, luontokartoittaja Lassi Kalleinen Nantans Oy:stä sekä FT, biologi Esa Aalto Aallokas Oy:stä. Työtä on ohjannut maisema-arkkitehti Johanna Jylhä Ympäristö- ja Yhdyskuntapalvelusta.

3 LUONTOSELVITYKSET

Kartta 1. Luontotyyppikartta ja tehdyt selvitykset (viitasammakot, liito-oravat, luontotyytit).

3.1 LUONTOTYYPIT

Selvitysalue koostuu pääosin nuorehkosta kangasmetsästä, jonka pääpuulajina on mänty. Näiden mäntyvaltaisten kuvioden väliin jää hakkuualue sekä pienialainen kangasmetsän soistuma. Lisäksi selvitysalueen itäosassa on pienialainen rämekuvio. Selvitysalueen länsireunaan sijoittuvat korpiset luontotyytit, jotka ovat selvitysalueen merkittävimpiä luontotyyppisiä. Ne on merkitty karttaan 1 sinisinä alueina.

Alueen korpiset luontotyytit sijaitsevat loivassa mäen rinteessä vasten entisiä pelloja. Puusto on enimmäkseen varttunutta kuusta, mutta joukossa on myös hieskoivua ja haapaa, luhtaisemilla reunoilla harmaaleppää ja sen sekä tervalepän risteymää, halavaa ja kiiltopajua. Vanhimmat puut ovat 70–80-vuotiaita (Paikkatietoikkuna). Puusto on tiheää, ja tarjoaa hyvin suojaa eläimille ja linnuille. Metsikössä on vanhaa ojitusta, mutta ojat ovat melko seisovavetisiä. Metsikössä on myös lahoppuuta, sekä pötkelöitä että maapuita, ja muutamissa kuusten tyvissä on palokärjen hakkaamia.

Korpiset luontotyytit ovat mosaiikkimaisina laikkuina, mutta ne vaihtuvat rinteessä myös siten, että ylimpänä on lehtokorpimaista, jopa lehtoista ympäristöä, sitten metsäkortekorvimaista

ja aivan entisten peltujen reunassa luhtakorpea. Lehtokorven tyyppilajeja ovat mättäillä runsaasti kukkiva ketunleipä (*Oxalis acetosella*), ojakellukka (*Geum rivale*), metsäimarre (*Gymnocarpium dryopteris*) ja metsäkorte (*Equisetum sylvaticum*) ja lehtisammalet. Metsäkortekorvessa on metsäkortteen seassa vielä laikkuina ketunleipääkin. Lepät, halavat, korpikastikat (*Calamagrostis phragmitoides*) ja kurjenjalat (*Comarum palustre*) ovat jo luhtaisuutta ilmaisevia lajeja samoin kuin rentukka (*Caltha palustris*). (kuva 1).

Suo on ennen jatkunut etelään. Nyt se päättyy hakkuuseen ja jatkuu entisten peltolohkojen väliin. Täällä kuusikko on harvempaa ja luontotyyppin luonnontilaisuus ei ole yhtä selvää.

Ruohovartisten lajisto ei ole kovin runsas, mutta palsta on tavanomaista tiheämpi, eri-ikäinen, kerroksellinen ja lahopuinen. Alueella esiintyy käenkaalia, jota ei Oulun kasvit -kirjan karttojen mukaan esiinny muualla Rusko-Vesalanmäen alueella.

Kuva 1. Lehtokorpea, jossa kukkivaa käenkaalia, oravanmarjaa, metsäimarretta ja metsäkortetta. Lehtokorpikuviolta lähdettyäessä alaspäin korpisuus lisääntyy nopeasti.

Lehtokorvet ovat luontotyyppien uhanalaistarkastelussa erittäin uhanalaisia (2018, Etelä-Suomi EN), samoin metsäkortekorvet.

3.2 VIITASAMMAKKOSELVITYS

Viitasammakot havainnoitiin ensimmäisen kerran 29.4.2021, jolloin sää oli viitasammakoille liian viileä ja ojat vielä pääosin jäisiä. Tässä yhteydessä pystyttiin kuitenkin luomaan alustava kuuntelureitti. Viitasammakkoselvitykseen oli päädytty karttatarkastelun perusteella. Lähin tunnettu lisääntymispaikka on Ruskossa Kalikkalammen länsireunalla ja se havaittiin Rusko-Vesalanmäen kaavarungon luontoselvityksessä (2014), jossa viitasammakkoja etsittiin todennäköisimmiltä paikoilta.

Viitasammakkoja etsittiin alueen ojista, kaatuneiden koivujen juurikuopista ja vetisistä koskeikoista. Kudulla olevien sammakoiden kuuntelu edellyttää ennen kaikkea oikeaa ajoitusta ja oikeiden ympäristöjen tunnistamista. Alueella vierailtiin 12.5.2021 klo 12-16. Päivä oli helteinen, +25 °C ja aurinkoinen. Lämpötila oli noussut jyrkästi 11.5. ja yöpakkaset loppuneet. Lunta ja jäää oli varjoisissa paikoin. Vuoden 2020 kutu Oulun seudulla alkoi luultavasti juuri 11.–12.5. Viitasammakko on liikkeessä yleensä hämärissä, mutta erityisesti kudun aikana myös päivällä. Havainnointiaika ja -sää olivat ihanteellisia. Reitti kierrettiin kahteen kertaan.

Kuva 2. Viitasammakon kutupaikka.

Viitasammakkojen kuuntelureitit 11.5.2021 on esitetty kartalla. Tyypillistä pulputusta kuunneltiin kartalle merkityltä luhtaiselta alalta (Kartta 1). Alue on entistä suopeltoa, jonka tyyppilaji on kurjenjalka (*Comarum palustre*) ja vehka (*Calla palustris*). Kurjenjalka ja vehka ovat luhtalajeja, jotka kasvavat monenlaisissa märissä paikoissa.

Maastokäynneillä löydettiin viitasammakkojen lisääntymispaikka Lopakkasuon entisten peltojen luhtaiseksi muuttuneesta nurkasta. Sammakot pulputtivat heti puolenpäivän jälkeen. Äänessä oli 20–30 urosta. (kuva 2) (Kartta 2, punainen alue).

3.3 LIITO-ORAVASELVITYS

Ruskonselän luontovaikutusten arviointityössä (2021) todettiin puulaji- ja ikätietojen perusteella potentiaalinen liito-oravahabitaatti, jonka potentiaalisuus tarkistettiin maastossa tämän työn yhteydessä. Potentiaalinen liito-oravahabitaatti sijoittuu edellä mainitun lehto- ja luhtakorpisen luontotyyppin alueelle ja se rajoittuu etelässä tiheään koivikkoon, lännessä harvennettuun kuusikko-ojikkoon, pohjoisessa nuorehkoon männikköön ja idässä aukkohakkuuseen. Kartassa 1 on esitetty alue, jolle papanatarkastelu on kohdennettu.

Potentiaalinen liito-oravahabitaatti on varttunutta korpikuusikkoa, jossa on joukossa jonkin verran koivuja, harmaaleppiä ja muutamia kookkaita haapoja. Haapoja havaittiin alle kymmenen kappaletta. Kuusikossa on suuria piilopaikaksi sopivia kuusia ja jonkin verran lahopuita (kuusia, koivuja), joissa havaittiin myös palokärkien syömäjälkiä. Kuusikko on myös erirakenteinen eli puusto on tiheää ja eri-ikäistä. Varsinaisia kolopuita ei havaittu.

Alueella vierailtiin 29.4.2021 klo 9–12, jolloin alue rajattiin maastossa ja siellä tehtiin liito-oravaselvitys ns. papanatarkasteluna. Alueelta tutkittiin suurten kuusien ja haapojen tyvet. Ajankohta ja sää oli havainnointiin sopiva. Puiden tyvet olivat lumettomia, vaikka lunta ja jäätäkin vielä oli. Sää oli aurinkoinen, yöllä oli ollut pakkasta, mutta lämpötila vaihteli +0–3 asteen välillä.

Alue todettiin potentiaalisesti liito-oravahabitaatiksi myös maastokatselmuksen perusteella, mutta liito-oravien papanoita tai muita merkkejä niistä ei maastokäynneillä löytynyt.

Kuva 3. Palokärjen lastuja suuren kuusen tyvellä 29.4.2021.

Kuva 4. Haavan tyvi 29.4.2021.

3.2 HELMIPÖLLÖKARTOITUS

Helmipöllökartoituksen tavoitteena oli selvittää helmipöllön (*Aegolius funereus*) esiintymistä kaava-alueella sekä sen lähiympäristössä.

Pöllöjä kuunneltiin 2.4.2021 klo 2:55–5:30 selvitysalueen reunoilla ja lähiympäristössä. Sää oli pöllöjen kuunteluun erinomainen: lämpötila -2°C, tuuli 1 m/s etelästä ja pilvetön tähtitaivas. Huolimatta pyhäpäivästä (pitkäperjantai) ja aamuöisestä ajankohdasta Ruskon teollisuusalueelta kuuluva melu ja Kuusamontien liikenteen melu häiritsivät kuuntelua jonkin verran.

Ainoa havainto pöllöistä oli klo 3:00 Ruskon jätekeskuksesta kuulunut huuhkajan ääni. Pöllöjä esiintyi siis ylipäätään vähänlaisesti Ruskonselän ympäristössä selvitysaikana.

Tämän työn puitteissa, liito-oravaselvityksen yhteydessä, aamulla 29.4.2021 kuultiin helmipöllön huhuilua. Ääntely kuului selvitysalueen ulkopuolelta, alueen pohjoispuolelta. Ajankohta helmipöllöhavaintoon oli vuodenaikaan nähden myöhäinen.

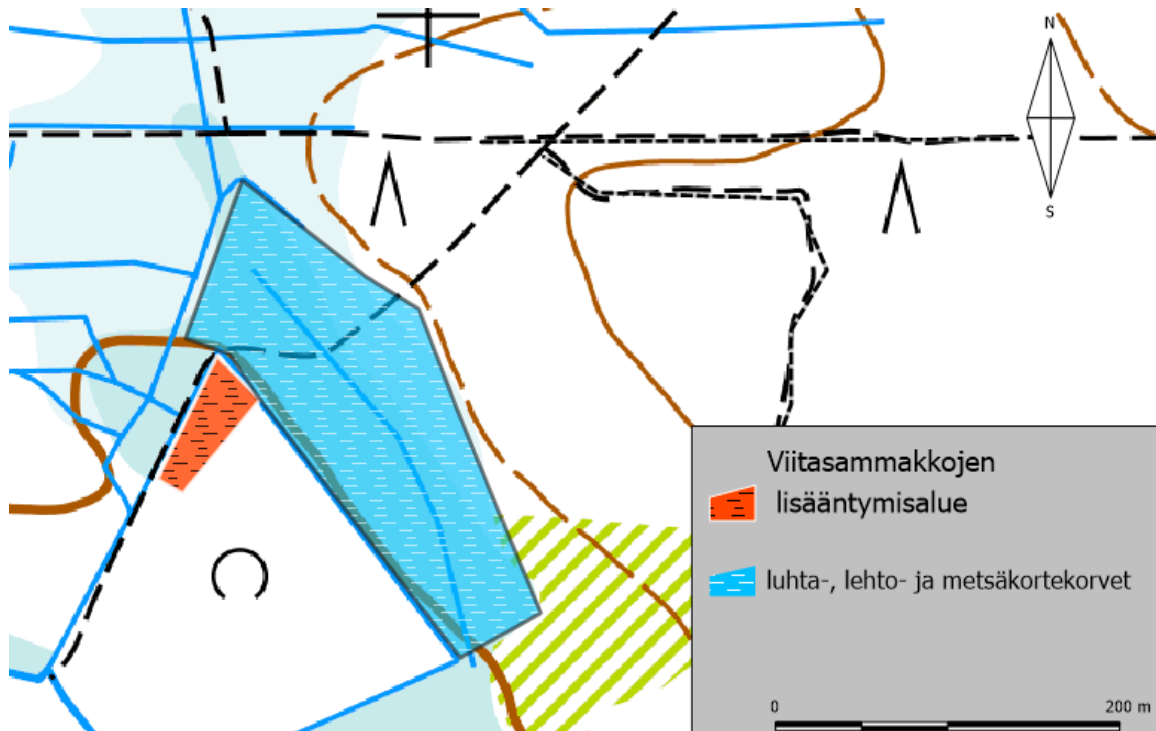
Helmipöllöt vaihtavat pesimäpaikkaansa vuosittain myyrätilanteen mukaan siirtyen pesimään sinne, missä myyriä on kulloinkin riittävästi. Erityisesti Huutilammen ympäristössä on helmipöllölle sopivaa varttunutta havumetsää, jossa laji saattaa pesiä hyvinä myyrävuosina. Lähistöllä pesivät helmipöllöt käynevät myyräjahdissa myös nyt tutkitulla selvitysalueella. Pesivät helmipöllöt kuuluttavat reviiiriään äänekkäästi öisin, jos säätila on otollinen. Tämän selvityksen perusteella voidaan pitää hyvin todennäköisenä, että vuonna 2021 helmipöllöjä ei pesi kaavamuutosalueella eikä sen lähistöllä.

3 SUOSITUKSET MAANKÄYTÖN SUUNNITTELULLE

Viitasammakko (*Rana arvalis*) on luontodirektiivin liitteen (IV) erityistä suojelua edellyttävä laji. Sen suojelu on kansallisesti toteutettu luonnonsuojelulain 49§ 1 momentin nojalla. Luonnonsuojelulain mukaan viitasammakon lisääntymis- ja levähdyspaikkojen hävittäminen ja heikentäminen on kielletty. Alueen kuivattaminen olisi tällaista hävittämistä. Kutupaikan ja kosteikon säilyttäminen onnistunee ojien täyttämällä. Alue on luontaisesti soinen.

Kutupaikan yläpuolella olevan arvokkaan korpialueen säilyttäminen ja muutamien ojien täyttäminen parantaneekin koko alueen vesitaloutta.

Kuvassa 5 rajatulla alueella on uhanalaisia lehto- ja metsäkortekorpiä. Korpialueilla on laho-
puuta ja eri-ikäistä puustoa.

Kuva 5 Sinisellä uhanalaisen lehto- ja metsäkorven rajaus sekä viitasammakkojen lisääntymis-
alue.

Helmipöllö on uhanalaistuva laji (silmälläpidettävä 2019 tarkastelussa). Suurin uhka sille on van-
hojen havumetsien häviäminen ja selvitysalueen kartoitettu korpi saattaisi olla sille sopiva
elinympäristö.

Metsämaan muuttaminen teollisuusalueeksi vaikuttaa epäsuorasti helmipöllöjen esiintymiseen
vähentämällä niille sopivaa saalistusympäristöä. Siten helmipöllön asettuminen esimerkiksi Huu-
tilammen ympäristöön hyvänäkään myyrävuonna saattaa jatkossa olla epätodennäköisempää.

Alueella tehtiin myös liito-oravan papanatarkastelu, mutta jälkiä liito-oravista ei havaittu. Maas-
totöiden perusteella ei tunnistettu tarvetta tehdä erillistä lepakkoselvitystä selvitysalueelle. Alu-
eelle tehtiin alkuvuodesta 2021 luontovaikutusten arvio, jossa lepakoista todettiin: "Nyt raja-
tulla alueella ei ole lepakoille säännölliseen oleskeluun soveltuvia rakennuksia eikä kivikasoja,
kallionkoloja tai keloutuvia puita. Luontoympäristöissä sellaisten löytäminen on lisäksi hyvin vai-
keaa. Päiväpiilot, oleskelu-, lisääntymis- ja talvehtimispaikat ovat kuitenkin useimmiten raken-
nuksissa. Alueen polut saattavat sopia ruokailuun." (Plaana Oy, Natans Oy, Aallokas Oy. 2021.)

Toukokuun 2021 maastotutkimuksissa, liito-oravan papanatarkastelun yhteydessä, todettiin että edellä mainittu luonnehdinta lepakkojen elinympäristöstä tuntui pitävän paikkansa: kolo-puita ja irtokaarnaisia puita oli selvitysalueella vain muutamia. Artikkelissa Korpien kaikuluotajat (2016) tutkijat Thomas Lilley, Eero Vesterinen, Veronika Laine, Anna Blomberg & Ville Vasko toteavat ”muutama kuollut puu ei riitä ylläpitämään lepakkokantaa, niitä on oltava runsaasti sillä lepakot vaihtavat piilopaikkaa parin päivän välein” (s.242).

Myös hakkuuaukea voisi kirjallisuuden mukaan sopia lepakkojen ruokailuun, mutta näin avoimessa ympäristössä emme ole Oulussa tottuneet näkemään ruokailevia lepakoita. Pohjanlepakot lentävät usein polkuja ja pieniä polkuja seuraten, mutta pohjanlepakko on myös avoimessa ilmatilassa lentävä laji, joka pystyy siirtymään paikasta toiseen mistä paikasta tahansa. Ylilennoista voidaan tehdä havaintoja miltei missä tahansa, mutta tällaisella alueella niistä ei voida päätellä oikein mitään.

Suomen lepakkotieteellisen yhdistyksen Lepakot 2019 -lehdessä artikkelissa ”Kartoitusohje nykyaikaan” Ville Vasko toteaa: ”Lepakoiden suojelun kannalta tärkeintä olisi löytää niiden lisääntymisyhdyskunnat ja lisääntyvien naaraiden käyttämät ruokailualueet.” Käytännössä ne löytyvät helpoimmin lepakoitten käyttämien rakennusten lähellä. Ville Vasko toteaa myös, että lepakoiden ruokailualueita löydetään ja rajataankin varsin usein, mutta todellisuudessa ne eivät aina ole merkittäviä. Oulussa viime vuosina löydetyt ruokailevat lepakot ovat olleet yksittäisiä.

4 LÄHTEET

Paikkatietoikkuna. <https://kartta.paikkatietoikkuna.fi/>. Viitattu 4.6.2021

Rusko-Vesalanmäen kaavarungon luonto- ja maisemaselvitys. 2014. Plaana Oy, Natans Oy

Ruskonselän linnustوسelvitys. 2020. Aallokas Oy

Ruskonselän luontovaikutusten arviointi. 2021. Plaana Oy Natans Oy, Aallokas Oy.

Thomas Lilley, Eero Vesterinen, Veronika Laine, Anna Blomberg & Ville Vasko: Korpien kaikulootaajat, teoksessa Metsän salainen elämä, Gaudeamus 2016.

Ulvinen, H, Vilpa, E & Kalleinen, L. 2005. Oulun kasvit: Piimäperältä Pilpasuolle. Luonnontieteellinen keskusmuseo & Oulun kaupunki.

Vasko, Ville. 2019. Kartoitusohje nykyaikaan. Lepakot 2019-lehti, s. 27.